

642026

homelands

Two

dom

vi

n

v

o

m

o

d

Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU

Glavni urednici / Editors-in-Chief
Kristina Toplak, Marijanca Ajša Vižintin

Odgovorna urednica / Editor-in-Charge
Marina Lukšič Hacin

Tehnični urednik / Technical Editor
Tadej Turnšek

Mednarodni uredniški odbor / International Editorial Board
Synnove Bendixsen, Ulf Brunnbauer, Aleš Bučar Ručman, Martin Butler, Daniela I. Caglioti,
Jasna Čapo, Donna Gabaccia, Jure Gombač, Ketil Fred Hansen, Damir Josipovič,
Aleksej Kalc, Jernej Mlekuž, Claudia Morsut, Ikhlas Nouh Osman, Nils Olav Østrem,
Lydia Potts, Maya Povrzanović Frykman, Francesco Della Puppa, Jaka Repič,
Rudi Rizman, Matteo Sanfilippo, Annemarie Steidl, Urška Strle, Adam Walaszek,
Rolf Wörsdörfer, Simona Zavratnik, Janja Žitnik Serafin

Lektoriranje in korektura / Copyediting and proofreading
Jana Renée Wilcoxon (angleški jezik / English)
Tadej Turnšek (slovenski jezik / Slovenian)

Oblikovanje / Design
Anja Žabkar

Prelom / Typesetting
Inadvertising d. o. o.

Založila / Published by
ZRC SAZU, Založba ZRC

Izdal / Issued by
ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije /
ZRC SAZU, Slovenian Migration Institute, Založba ZRC

Tisk / Printed by
CICERO, Begunje, d.o.o.

Naklada / Printum
100

Naslov uredništva / Editorial Office Address
INŠTITUT ZA SLOVENSKO IZSELJENSTVO IN MIGRACIJE ZRC SAZU
p. p. 306, SI-1001 Ljubljana, Slovenija
Tel.: +386 (0)1 4706 485; Fax +386 (0)1 4257 802
E-naslov / E-mail: dd-th@zrc-sazu.si
Spletna stran / Website: <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands>

Revija izhaja s pomočjo Javne agencije za
znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost
Republike Slovenije in Urada Vlade Republike Slovenije
za Slovence v zamejstvu in po svetu /
Financial support: Slovenian Research and Innovation Agency and
Government Office for Slovenians Abroad

PODOBA DOMOVINE V DELIH FRANCETA PAPEŽA

Urh Ferlež¹

COBISS 1.01

IZVLEČEK

Podoba domovine v delih Franceta Papeža

Izseljenski avtor France Papež pripada povojni politični emigraciji, ki je svoj drugi dom našla v Argentini. Avtor v prispevku analizira, kako se v njegovem pripovednem in pesniškem opusu, zaznamovanem s temo izseljenstva, dvojnimi identitetami in razmišljanjem o vprašanih bivanja, kaže podoba domovine na podlagi Rushdiejeve teorije o umišljeni domovini ter tipologije nostalgije, kot jo je postavila Svetlana Boym. Pokazalo se je, da so za Papeža umišljena domovina njegovi domači kraji v času pred drugo svetovno vojno, glavno sporočilo njegovega opusa pa je, da izseljenec sicer ne sme pozabiti svojega jezika, vere in kulture, a se mora hkrati živeti v novem okolju in ostati pozitiven.

KLJUČNE BESEDE: France Papež, Argentina, Slovenska kulturna akcija, umišljena domovina, nostalgija

ABSTRACT

The Image of the Homeland in the Works of France Papež

The émigré author France Papež belongs to the postwar political emigration that found its second home in Argentina. In this article, the author analyzes how the themes of exile, dual identity, and reflections on existential questions shape the image of the homeland in Papež's narrative and poetic work. Based on Rushdie's theory of the imaginary homeland and Boym's typology of nostalgia, the analysis shows that Papež's imaginary homeland is represented by his native places as they were before World War II. The central message of his oeuvre is that while emigrants must not forget their language, faith, and culture, they must also adapt to their new environment and remain positive.

KEYWORDS: France Papež, Argentina, Slovenian Cultural Action, imaginary homeland, nostalgia

¹ mag. prof. slovenščine, francoščine in umetnostne zgodovine; Univerza Karla in Franca v Gradcu; Filozofska fakulteta, Inštitut za slavistiko, Gradec; urh.ferlez@uni-graz.at; ORCID <https://orcid.org/0009-0001-7301-1259>

UVOD

France Papež (1924–1996) je eno najpomembnejših imen slovenske pisave v slovenski povojni izseljenski skupnosti v Argentini.¹ V prispevku je analiziran izbor avtorjevih pesniških in pripovednih del, v katerih ta govori o domovini, s poudarkom na pripovednem delu *Zapisi iz zdomstva*. Primarni cilj prispevka je prikazati podobo domovine, kot se kaže skozi njegova dela, sekundarni cilj pa je podati premislek o njihovi literarni vrednosti.²

IZSELJENSKI POGLED DOMOV

Izseljenska književnost je specifičen del slovenske književnosti. Zaznamujejo jo kulturno-identitetne, tematske in slogovne značilnosti, ki pa vse izhajajo iz posebnega družbeno-kulturnega položaja avtorjev – iz priseljskega statusa avtorjev. To je povezano z njihovim jezikovnim položajem, publikacijskimi možnostmi in zamejeno ciljno publiko (Žitnik Serafin, 2014, str. 34). Izseljenska književnost je zaradi te specifične pogosto tema interdisciplinarnih raziskav, tudi disciplinarne, literarnovedne, pa se težko izognejo poseganju na druga polja (Žitnik Serafin, 2014, str. 35).

Pogosta tema v raziskovanju drugih nacionalnih izseljenskih književnosti je podoba domovine, kot se kaže v delih avtorjev (npr. Williams, 2022; Mélat, 2002; Laurušaitė, 2015). Za slovensko književnost je takih raziskav malo – eden izmed primerov je razprava Irene Avsenik Nabergoj, v kateri je avtorica analizirala pogled na domovino, kot se kaže v delih treh slovenskih izseljenskih pesnic (Avsenik Nabergoj, 2005). Podoba domovine je pri izseljencih zaradi prostorske in časovne oddaljenosti ter nostalgичnih čustev težko objektivna. Dvojnost stare in nove domovine je za mnoge izseljenske avtorje vir navdiha.

Pri analizi Papeževih literarnih del se bom, poleg raziskave Irene Avsenik Nabergoj, naslonil na Rushdiejevo misel o umišljenih domovinah in tipologijo nostalgije, kot jo je vpeljala Svetlana Boym. Salman Rushdie, tudi sam pisatelj z izseljensko izkušnjo, je v eseju *Imaginary homelands* postavil koncept, ki ga slovenim kot »umišljene domovine«. Bistvo tega koncepta je, da je pogled izseljenca v domovino

1 Po drugi svetovni vojni je v Argentino emigriralo okoli 6.000 Slovencev. Šlo je predvsem za ljudi, ki med drugo svetovno vojno niso podpirali narodnoosvobodilnega boja ali pa so bili vključeni v protikomunistične oborožene vojaške formacije (slovensko domobranstvo idr.). Večina je v Argentino prišla iz begunskih taborišč v Italiji in Avstriji. Naselili so se večinoma v okolici Buenos Airesa in vzpostavili tesno povezano skupnost, ki se je odlikovala z dobro organizacijo in bogatim kulturnim delovanjem. Slednje je omogočilo tudi razmah slovenske književnosti v Argentini. Za to skupnost so vse do danes pomembni protikomunistična politična drža, krščanska vera, slovenski jezik in narodna zavest, ki se je v določeni meri uspela prenesti tudi na tretjo generacijo potomcev članov skupnosti, rojeno v Argentini (prim. Žigon, 2001).

2 Prispevek je nastal v letu 2024, v spomin na stoletnico avtorjevega rojstva. Za prijazno pomoč se zahvaljujem Andreji, Gregorju in Borisu Papežu, Roku Finku in Tonetu Mizeritu.

hkrati pogled nazaj v kraju in v času. Gre za fiktivno podobo, ki ima korenine v resničnosti, od katere pa je posameznik ohranil le drobce in jih povezal v lastno podobo, ki je po njegovem mnenju koherentna. Predstavlja del človekove identitete, ki pa je pri izseljencih pogosto nestabilna oziroma vsaj dvojna, prav iz te dvojnosti pa lahko izhaja potreba po literarnem ustvarjanju (Rushdie, 1992, str. 9–21).

Soroden koncept je pri analizi izbranih del Nabokova in Brodskega v svojem delu *The Future of Nostalgia* uporabila Svetlana Boym. Njena definicija nostalgije je sorodna Rushdiejevim umišljenim domovinom: gre za hrepenenje po domačnosti, po trenutku, za katerega se za nazaj zdi, da so bile stvari na svojem mestu. Pomenljiva je avtoričina tipologija nostalgije, ki jo razdeli na rekonstrukcijsko in refleksivno nostalgijo (angl. *restorative nostalgia*, *reflective nostalgia*). Tipologija je med drugim utemeljena na etimologiji besede nostalgija (grško: νόστος – vrnitev domov, ἄλγος – hrepenenje, bolečina; torej Odisejev *nostos* in *algos*, hrepenenje po vrnitvi domov).

Rekonstrukcijska nostalgija se osredotoča na *nostos* in trdi, da obstaja absolutna resnica, neka idealna tradicija, s katero je mogoče rekonstruirati izgubljeno domovino. S tem so povezane populistične teorije zarote, ki imajo moč, da ljudi delijo na več polov, in so včasih tudi gonilo totalitarizmov. Rekonstrukcijska nostalgija je ideološka podlaga za nespontano umetno obnavljanje tradicij, običajev, rekonstrukcijo starih stavb v prvotnih stilih brez sodobnega premisleka in podobno. Takšna nostalgija lahko botruje radikalnim nacionalističnim in verskim gibanjem, saj ni dojemana kot nostalgija, temveč kot resnica (Boym, 2001, str. 41–47).

Refleksivna nostalgija je osredotočena na *algos*, ki ne stremi k rekonstrukciji izgubljenega doma, temveč k hrepenenju po vrnitvi, a navadno k odlašanju te vrnitve. Ne zanima je toliko »uradna«, velika zgodovina domovine, ki jo je treba držati v idealnem stanju, temveč bolj individualni in kolektivni spomin nanjo. Refleksivna nostalgija zbira razbite drobce spomina, z distanco, neredko tudi z ironijo, kar pa nikakor ne zmanjšuje njene pomembnosti. Taka nostalgija je lahko pomemben element (po Bergsonu) *élan vital*, življenjske sile, ki vpliva na videnje preteklosti, identiteto in oblikovanje prihodnosti (Boym, 2001, str. 48–55).

ŽIVLJENJE IN DELO AVTORJA

France Papež se je rodil v Beli krajini. V Črnomlju je končal meščansko šolo, po italijanski kapitulaciji (1943) je vstopil v partizane, a že konec istega leta odšel k domobrancem, nikoli pa ni bil udeležen v bojih. Konec vojne je dočakal v Ljubljani in se z ostalimi begunci umaknil na Koroško. V begunskih taboriščih je končal gimnazijo, tam je tudi začel pisati, leta 1948 pa je emigriral v Argentino. Vrsto let je delal kot uradnik v tekstilni tovarni. Bil je eden ustanovnih članov Slovenske kulturne akcije, aktiven pa je bil tudi v slovenskem domu Carapachay in kot urednik revije *Meddobje* (od leta 1970). Zanj je prevajal ter napisal številne prozne, pesniške, filozofske, teološke in druge prispevke. Uredil je zbrano delo Franceta Balantiča (Glušič, 1999).

Poleg revijalnih objav sta pri Slovenski kulturni akciji izšli dve njegovi pesniški zbirki, *Osnovno govorjenje* (1957) in *Dva svetova* (1985), ter pripovedno delo *Zapisi iz zdomstva* (1977). Njegove pesmi so bile vključene v vse antologije slovenske izseljenske književnosti, leta 2001 pa je bil pri celjski Mohorjevi ponatisnjen izbor njegovih pesmi (Glušič, 1999).

Helga Glušič je pesniški opus Franceta Papeža označila za pomemben »v okviru argentinske slovenske kulturne skupine protikomunističnih beguncev« (Glušič, 1999, str. 344). V njegovi poeziji je videla vplive Srečka Kosovela in Edvarda Kocbeka, pa tudi slovenske ljudske pesmi in slovenskih ekspresionistov. Njegova poezija je predvsem bivanjska in izpoveduje usodo posameznika in naroda (Glušič, 1999, str. 344). Z njegovim literarnim delom se je ukvarjala Helena Dobrovoljc, ki na podlagi obsežne analize pritrjuje Helgi Glušič. V njegovem delu dokazuje prvine eksistencialistične filozofije – podobno Andrej Rot (1994, str. 134), Igor Grdina (1990) in Jože Pogačnik (1972). Papež večinoma uporablja svobodni verz, njegove pesmi pa pogosto temeljijo na konkretnem biografskem izkustvu. Papeževo razmišljanje o bivanju, iskanju (zdomskega) smisla je izrazito pozitivno naravnano. Njegovo osrednje pripovedno delo *Zapisi iz zdomstva* je Dobrovoljčeva označila kot sintezo raznovrstnih proznih prispevkov literarnega in polliterarnega značaja (Dobrovoljc, 1999, str. 116). Delo je zvrstno težko označiti, besedilo pa je mestoma precej poetično formulirano (Glušič, 2001, str. 180). Pripovedovalec je prvoosebni, avtorski. Delo predstavlja skupek vseh tem, ki so ga zanimale, njegovih svetovnih nazorov, poleg tega je v njem precej avtobiografskega, zato sem to delo izbral kot osrednje za premislek o njegovi umišljeni domovini, nato pa sem nanj navezal še avtorjeva druga prozna in pesniška dela. Pri analizi narativa vračanja domov se bom navezal še na njegovo kratko zgodbo *Vrata* (Papež, 1984).

POGLED NAZAJ V ZAPISIH IZ ZDOMSTVA

Za Papeževo ustvarjanje in razmišljanje, tudi samopozicioniranje, je ključen naslednji odstavek iz *Zapisov iz zdomstva*:

Desetletja smo že na potovanju, a nam je olajšano z dejstvom, da smo v *slovenskem* zdomskem svetu in da smo si ustvarili zdomsko Slovenijo z njenimi ustanovami, idejami in močmi. Svet slovenstva leži v treh geografskih in bitnih sferah: v domovini, s skrinjo žive besede, v obmejnem pasu zamejstva, s trpečo besedo, in v tretji sferi zunanjega in prekomorskega sveta, z umirajočo besedo. (Papež, 1977, str. 12).

Za Papeža stanje njegove skupnosti ni emigracija – slednjo dojema kot odisejado, dolgo vračanje domov, med katerim pridobiva tako pozitivne kot negativne izkušnje. Natančno pojasnjuje, zakaj se je sam skupaj z drugimi emigranti po vojni znašel v Argentini, a o NOB ne govori s sovraštvom, zamerami – piše trdno s stališča svoje

skupnosti (s krščanskimi nazori, a bližje politično manj ekstremni struji skupnosti), pri čemer se trudi ostati objektivni. Sposoben je dovolj zrelega premisleka, da drugo svetovno vojno, čeprav je na svoji koži občutil njeno gorje, označi kot »zgodovinski dogodki, ki so pripeljali do naše napotitve v svet«. Obenem je kritičen do komunističnega in kapitalističnega modela vladanja: »zasužnjenje – bolj ali manj direktno – tu in tam« (Papež, 1977, str. 144).

Kot da bi hotel odmisлити težke dogodke, Papež na več mestih v *Zapisih iz zdomstva* poglavja o medvojnih spominih kontrastno prekinja s poglavji o doživljajih v Argentini. Tako na primer naštevanje krajev, kjer ležijo po vojni pobiti domobranci, na naslednji strani nadaljuje s skokom v Humauhaco, idilično vas pod Andi, ki jih je obiskal in jih doživlja precej duhovno poglobljeno. Kot rdeča nit pa se v knjigi pojavlja vprašanje, kaj je zdomstvo, na katerega avtor odgovarja na različne načine (Papež, 1977, str. 21).

V *Zapise* vpleta misli vrste drugih slovenskih in evropskih klasikov, pri čemer izseljensko družbo primerja s tisto iz Proustovih romanov: »[Č]as opravlja brezobzirno delo, tragično spreminja v spomin v vse, kar je bilo v njej in v njenem svetu lepega in velikega, vse, kar je bilo frivolnega in gnilega. Spomin se rešuje v umetniškem oblikovanju in trdno je to, kar je v času umetniško poustvarjeno« (Papež, 1977, str. 27).

Proustova impresionistična freska se mu zdi kot veliki tekst o spominu primerna za pisanje o izseljenski izkušnji, in po njej se zgleduje tudi v *Zapisih*, saj na videz banalne in nepomembne spomine prepleta z velikimi zgodovinskimi dogodki in spomini na vzpostavljane slovenskih organizacij njegove skupnosti v Argentini, pri čemer pa se zdi, da je delo kljub »impresionizmu«, preskokih in zgodovinopisnih vložkih zaokrožena celota. Citira odstavek iz romana *V Swannovem svetu*, kjer se pripovedovalec spominja pokrajine v okolici Combraya:

Méségliška in guermantska stran pa sta zame predvsem bogati ležišči duhovnih zakladov, trdna tla, na katera se opiram še dandanes. Takrat, ko sem hodil po njunih stezah, sem še veroval v stvari in v ljudi, zato so tiste stvari in tisti ljudje, ki sta mi jih dali spoznati, edini, ki mi še kaj pomenijo in ki mi darujejo še kaj radosti. Bodisi, da mi je usahnila ustvarjalna vera, bodisi, da se resničnost oblikuje le v spominu – cvetje, ki ga vidim sedaj prvič, se mi ne zdi pristno cvetje. (Proust, 2022).

Papež zapiše, da enako čuti do krajev v svojih spominih – njegova umišljena domovina je torej v »zgornjem svetu«, kot sam pravi. Večkrat se poda v naravo v okolici metropole Buenos Airesa, katere lepoto sicer občuduje, leže v rastlinje in zapiše: »[S] amo tistih drobnih slovenskih marjetic ni« (Papež, 1977, str. 16).

Skozi zgodbo potuje skozi več slovenskih in argentinskih pokrajin. Zase pravi: »[D]okler potujem, hrepenim – dokler hrepenim, sem« (Papež, 1977, str. 12). Njegovo potovanje je torej nostalgичno, njegovo početje v Argentini, delo v slovenski skupnosti, je nostalgija po domu. Ta razmislek vplete v poglavje o gledališču v njegovi skupnosti, pripovedovalec o tem razmišlja, medtem ko na odru pred njim uprizarjajo

Lepo Vido. Premišlja, kako se hrepenenje kaže pri drugih članih skupnosti: »Benčič dela, zida, Klemenc prekuščuje; [...] Lončar piše in prevaja, Jurkič politizira. [...] En sam skupen svet imamo, a v hrepenenju se obrača vsakdo v svoj posebni svet« (Papež, 1977, str. 62). Rushdiejev poudarek, da ima vsak človek svojo, unikatno umišljeno domovino, lahko pri Papežu torej potrdimo.

Zanj so »sokovi domačega sveta« tradicija, poezija, zemeljske in nadzemeljske skrbi. »Emigrant ima dve duši – eno za ta svet, drugo za oni,« pravi, s čimer nakuže dvojno identiteto izseljenca. Njegova Slovenija je zanj dežela tradicijskih stališč, simbol krščanskega kmeta, viničarja; gorskih vil, triglavskih rož. Njegovi sodelavci v Argentini mu predstavljajo to Slovenijo v spodnjem svetu, zaradi katerih je »v najčistejših in najbolj jasnih dneh mogoče od tu videti v tisti triglavski svet, v gorice in gozdove« (Papež, 1977, str. 82).

Domovina je za Papeža tudi mitologija iz domačih krajev – tako je v *Zapise* vključil zgodbo o čarovnikih iz Roga, o velikanu, ki bo požrl deželo; na drugi strani pa tudi indijansko legendo o Néhuenu in Aluminé in pravoslavno legendo o nadangelu in črvu v peščenem semenu. Svojevrsten spominski vložek je skrivnostni prihod obiskovalca na pripovedovalčev dom:

Obiskovalec se je obrnil, vzel izpod plašča neke papirje in jih počasi razložil po mizi, po stolih in po tleh. Iz njih je sestavil načrt mesta z vsemi njegovimi obzidji in stolpi, zbirališči in trgi, hišami, palačami in cerkvami; ozke in široke ceste so se zvijale med mestnimi predeli ter odhajale po bližnjih gozdovih in gorah. Bilo je naše, poznano mesto. In na papirjih so bili zapisani naslovi, podatki o domovih in vrtovih, o letnih časih in procesijah in grobovih. [...] Na drugem, popolnoma orumenelem listu papirja, so bili načrti gozdov in jas, starih zidov, grap in strmin, kjer smo se borili in padali in tudi slike tistih, ki sem jih poznal in so ostali tam. Zavedel sem se – obiskovalec je prihajal iz našega najbolj intimnega sveta. (Papež, 1977, str. 79).

Zopet se pred nami razgrne pisateljeva umišljena domovina, sestavljena iz spominskih drobcev, umišljeno mesto je *naše* in *poznano*. In čeprav se mesto zdi realistično in celovito, so ljudje, ki jih je poznal, le še slike na porumenelem listu. Izkaže se, da je obiskovalec Dante, pripovedovalec pa ga vpraša za pot – pravo pot izseljenca. Poet mu odvrne: »Prijatelj, čas ni ozdravil ran – pogloblja jih in vas tako očisti za pot po drugih krogih ...« (Papež, 1977, str. 82). Pripovedovalec pa spozna, da je izseljenstvo le vmesna faza, po krščanski predstavi pendant vicam.

Dvojica čas – kraj se potrdi na mnogih mestih: »Stvaritve in podobe našega umetnika morajo imeti v sebi ‚duha‘, ki je prinešen iz alpsko-kraško-panonskega sveta in iz časa trdote, milobe, sončnosti in teme.« Izseljenec-umetnik, razklan med domovinama, se ne prilagodi tej ali oni stvarnosti, temveč »izraža več: nad-stvarnost, ki je estetsko lepa in pomembna« (Papež, 1977, str. 99).

»Sem na poti – bi dejal z Levstikom – od Litije do ... konca sveta,« pravi (Papež, 1977, str. 58). Umišljena domovina ima tudi svojo literarno podstat, to je svet

(religioznega) ekspresionizma, ki je zaznamoval čas avtorjeve mladosti. Veliko razpravlja o zgodovini slovenske literature, tudi z namenom, da bi literarno produkcijo svoje skupnosti navezal na to tradicijo.

Strah pred tem, da bi njemu in njegovi skupnosti kdo stregel po življenju in delu, je izrazil v grotesknem prizoru, v katerem revolucionarji v podobi okostnjakov pregledujejo knjige Slovenske kulturne akcije, trgajo liste in si z njimi mašijo usta. Izkaže se, da je pripovedovalec le sanjal. V drugem podobnem prizoru iz podivjanih tiskalnih strojev letijo pole z lažmi o skupnosti in potvorjeno zgodovino (Papež, 1977, str. 53).

Skozi zgodbo se zdi, da pripovedovalec zori, se stara in potuje vedno dlje od domovine. Prav tako postopoma razkriva vedno bolj intimne misli in vedno bolj žalostne dogodke iz vojnih let. Stari svet njegove umišljene domovine simbolizirajo dela Prešerna, Ketteja, Balantiča, ki jih nosi s sabo, a kot pravi: »Ob tem občutim slovenstvo čedalje bolj kot panoramo mističnih preraščanj, dramatskih vprašanj ohranitve« (Papež, 1977, str. 118). To oddaljevanje ponazori s prizorom srečanja ob obletnici najpomembnejše domobranske bitke. Sonarodnjaki se zberejo v lokalu, oblečeni v stare obleke, ki so jih prinesli s sabo (»še iz onega sveta«). Po večerji naj bi eden od njih povedal nekaj pozdravnih besed, a se je zgodilo sledeče: »[N]enadoma smo se počutili tako oddaljeni eden drugemu, tako prežeti s tujim, spremenjeni in izpraznjeni, da nam ni bilo mogoče obstati« (Papež, 1977, str. 119). Papež je torej moral priznati, da niti skupnost, ki se je imela za edino »pravo slovenstvo«, ni mogla ostati imuna pred vplivi kulture države gostiteljice in – kar je še pomembneje – pred vplivi časa in geografske oddaljenosti od domače zemlje in naroda.

Pomenljiv izseljenški trenutek je koncert zbora Slovenskega doma v Mendozi na sedežu slovenske skupnosti v Buenos Airesu. Opisuje reakcije poslušalcev, ko tisoče kilometrov od rojstnega kraja zaslišijo belokranjske ljudske pesmi, ki izvirajo od tam, in prav gotovo je podobno ganilo tudi Papeža, čeprav govori o svojih sokrajanih:

Najprej je izginil filozof, se pravi, ni izginil, ampak Jože ga ni več prepoznal in kmalu tudi ne več videl. Izkazalo se je, da se stvar ni godila v tem mestu, ampak v majhni vasici blizu Metlike, pod Gorjanci – v Drašičih. Vse je bilo čisto naravno. Na tistem vrtu je bilo zbranih precej ljudi in Jožetu se je zdelo, da je mnoge prepoznal. Med njimi so bili tudi tisti, ki so v dneh revolucije odšli v gozd in jih potem ni več srečal. Zdaj so bili že umirjeni. (Papež, 1977, str. 123)

Pesem deluje kot portal v umišljeno domovino, kjer so se celo medvojna politična nasprotja zgladila. Konec poglavja prinese streznitev: »Prvi zor se je že svetlikal na nebu, ko se je Jože vrnil in se znašel na poti ob reki. Sprejela so ga drevesa, kameenje in pesek. Vedel je: zadnja realnost je vselej zdomstvo – mesto s svojimi zidovi in cestami; širna ravnina s suhimi travniki in prašnimi potmi« (Papež, 1977, str. 124).

France Papež reflektira minljivost jezika v izseljenstvu (»umirajoča beseda«), se zaveda časovne omejenosti slovenščine v emigraciji in implicitno priznava, da

izseljenska skupnost ni statična. Zaveda se pomena »ohranjanja« slovenske kulture in pa utehe, ki jo to daje izseljencu. Intenzivnost doživljanja umišljene domovine pojasni z Jezusovimi besedami:

Naša zrelost je v sprejetju življenja in sveta, ki prihaja od zunaj; je pa tudi v obdržanju tistega, kar je bil in kar je slovenski genij. Svoboda je bitna in učenost, ki si jo pridobimo, je ta: kjer so zbrani naši ljudje – dva, trije ali več – je z njimi domovina in takrat se jim ameriška zemlja in nebo spremenita v domače in čas mineva naglo. (Papež, 1977, str. 129)

NA REALNIH TLEH

S podobno treznostjo kot do zgodovine se Papež opredeli do slovenske migracije iz obdobja med obema vojnama,³ ki je zanj zgolj ekonomska, čeprav so mnogi Slovenci tudi takrat odšli iz političnih razlogov. Medvojno skupnost označi kot tisto, ki gleda naprej in okoli sebe, politična povojna pa je nenehno obrnjena nazaj, pogojena z zgodovino in idejo. Prav zato pravi, da se njegova skupnost bolj »vica« v svojem ohranjanju. Poudari dvojno osamljenost, kar jo zopet loči od medvojne skupnosti: »Kljub temu, da se pozdravljamo in si podajamo roke z domačini tega sveta, smo več ali manj osamljeni. Sicer pa je tako tudi zgoraj – doma.« Veliko delo, ki so ga opravili njegovi tovariši, pohvali takole: »O, kaj vse so že ustvarili, napisali in pojasnili ti delavci in bojevniki! Na podstrešju hranim na tisoče koledarjev, knjig, časopisov, Meddobij, Glasov ... vse je nastalo iz npora spoznati to zemljo in obdržati se v močeh slovenskega duha« (Papež, 1977, str. 130).

V zadnjem zapisu razodene Papež tisto, kar se mu zdi najpomembnejše: če bi mu bilo dano iti na konec sveta (kar se mu je zgodilo), pravi, bi s sabo vzel troje: križ, zaklad jezika in knjižico Prešernovih poezij. V Prešernu išče zavest slovenstva, in ker ima to, ima moč govoriti tuje jezike, se dotika vročih in mrzlih strojev in sploh obstane. Zadnje besede v knjigi so iz Prešernovega pisma Čelakovskemu: »Zdravi bodite in perporočite me per [...] perjatlih Slovenskiga jezika ...« (Papež, 1977, str. 159). V tem avtor na svoj način poudari svoje temelje, ki si jih deli z dobršnim delom svoje skupnosti v Argentini. Gre za vero, jezik in kulturo; in prav to so tisti elementi, ki so tej skupnosti omogočili, da je na oni strani oceana utrdila svojo skupnost, v kulturnem smislu pa ustvarila svojevrsten »čudež«. V Papeževem delu ne najdemo pritoževanja, obtoževanja ali sovražnosti – ne v zvezi s preteklostjo ne v zvezi z novo argentinsko

3 Slovenci so se med obema vojnama iz političnih razlogov in zaradi raznarodovanja množično izseljevali iz Primorske, ki je po prvi svetovni vojni pripadla Italiji. Za razliko od povojne emigracije je bila medvojna večinoma kmečkega in delavskega porekla ter načeloma naklonjena narodnoosvobodilnemu boju med vojno in socialistični Jugoslaviji po njej. Zaradi vseh teh razlik so bili stiki med obema skupnostma v Argentini omejeni, ne pa tudi neobstoječi (Žigon, 2001).

realnostjo. Kljub temu pa najdemo človeka, ki je zvest svojim načelom katoliškega pogleda na svet, domobranca, kritičnega do vseh nepoštenih političnih sistemov.

Hitro listanje po *Zapisih iz zdomstva* nas lahko napelje na misel, da gre za skupaj zbrane zapise, ki jih je avtor skozi življenje napisal za druge priložnosti in zbral v knjigi. Delno to drži, a je zapise precej preoblikoval (Jeločnik, 1977, str. 6).⁴ Gre za mozaično delo, ki prepleta spomine na vojna in predvojna leta v Sloveniji, emigracijo, izgradnjo povojne skupnosti v Argentini s poudarkom na Slovenski kulturni akciji, zapise iz sodobnosti izseljenskega življenja, slovenske, argentinske in druge ljudske zgodbe, premisleke o politiki, filozofiji, slovenskih in tujih literatih, podobe iz argentinske narave. Zapise skuša Papež zaključiti na vrhu, ko pripovedovano kar najbolj razvije. Predvsem kadar govori o težkih zgodovinskih ali političnih temah, pusti bralca v središču razvite misli, potem pa zaključi in v novem zapisu govori o drugi temi, ki je pogosto kontrastna s prejšnjo. Rdeča nit dela je vprašanje, kaj je zdomstvo – marsikateri zapis se začne z besedami »zdomstvo je ...« ali s čim sorodnim.

Papežev zapis je tako zaobjel izseljenstvo v vsej svoji kompleksnosti – vsak zapis nam odstre enega od vidikov. Teme si na nek način smiselno sledijo, bodisi kronološko bodisi glede na vsakdan in misli pripovedovalca: razmišlja na primer o Slovenski kulturni akciji in njenih težavah, udeleži se slovenskega dogodka, kjer sreča prijatelje, vsebina dogodka pa ga v mislih popelje v umišljeno domovino ali v spomine na vojno, zato potem predstavi enega od spominov na dom ali katerega od za skupnost pomembnih zgodovinskih dogodkov. Prav tako se zapisi na nek način stopnjujejo, zdi se, kot da so vedno bolj zreli in se pripovedovalec iz strani v stran stara – kot se hkrati tudi vedno bolj oddaljuje domovina (sprva se zdi, da spomini prihajajo sami od sebe, v zadnjem zapisu pa pravi: »[V] silnem naporu duha se dvignem v oni svet.«) (Papež, 1977, str. 157).

Bralca, pa čeprav ima ta le minimalno predznanje, na dobrohoten, neobsojač in nemilitanten način – delno so dogodki mitizirani, predstavljeni z metafizično noto, česar se je zavedal tudi sam (Jeločnik, 1977, str. 7) – pouči o slovenski povojni politični emigraciji: od kod prihaja, kako je videti, kakšni so njeni načrti za prihodnost, težave, idejni temelji – in kakšen je njen pogled na domovino. Papeževa pripovedna tehnika je realistična, z nenehnimi preskoki v času in temah ustvarja razburkano zgodbo zgodovine slovenskega izseljenstva. Tudi pri opisovanjih najtežjih dogodkov – taborišč, smrti, vračanja domobrancev v smrt – ostaja njegova pripoved tekoča, lahka, brez nepotrebnega balasta, čeprav opisuje dogodke, ki jih je sam doživel, ko je bil blizu smrti in ki so ga nedvomno zaznamovali. Mnoge navezave na druge avtorje (Proust, Balzac, Mauser, Prešeren, Eliot ...), s katerimi Papež pokaže svojo razgledanost, so skrbno izbrane in umestne. Delo je tako po vsebinski kot oblikovni plati kvalitetno.⁵

4 Primeri nekaterih preoblikovanih zapisov so »Metamorfoza« (*Meddobje*, 12(4)), »Aurakanija« (*Meddobje*, 12(1)) in »Fantje« (*Meddobje*, 14(4)).

5 Nekakšni *Zapisi iz zdomstva* v malem so Papeževa črtica »Borovci« (*Meddobje* 1979, št. 1), pri kateri gre zopet za avtobiografsko delo, v katerem se Papežev *alter ego* imenuje Matej Čelesnik.

NARATIV VRNITVE DOMOV

Le v enem svojem literarnem delu je Papež svojega junaka izseljenca poslal nazaj v Slovenijo. Gre za kratko zgodbo *Vrata* (Papež, 1984),⁶ ki je prav tako deloma avtobiografska, predstavlja pa avtorjevo fantazijo o vrnitvi v rojstne kraje. Jernej je izseljenec v zrelih letih, ki ga argentinsko podjetje pošlje z ekipo v Jugoslavijo. Biva v Ljubljani, na prost dan pa se odloči obiskati svojo vas Travnik v Beli krajini. Že na poti razmišlja, da odločitev ni bila pravilna, in misli na Buenos Aires. Vas je zapuščena, obisk pa v Jerneju sproži plaz spominov in čustev. Ta nehoteni plaz Papež označi z metaforo pergamenta spominov, ki ga ima vsak človek, a ga nekateri raje ne razvijejo in ne berejo, da ne podoživljajo bolečine. Jernej zapade v trans in se začne spominjati vojnih let, bojov med domobranci in partizani in svoje ljubezni po imenu Lucija, ki je padla kot partizanka. Zaradi stresa se onesvesti in se prebudi šele naslednji dan. Zgodba se konča z negativnim simbolom okrvavljenih cvetov s kosci oblačil. Zapisano je neke vrste svarilo tistim izseljencem, ki bi si želeli obiskati dom. Na začetku pripovedovalec opozori, da vrnitev ni priporočljiva za tiste, ki nosijo v srcu težke spomine na domače čase, prav tako je vrnitev stvar načelnosti, in sploh se »v oni svet ni mogoče vrniti brez škode«. »Ranjeno srce izseljenca more obstajati le v miru, v toplem družinskem združenju narodnostnem okolju. In kako je važno pri tem pravilno sprejemati ameriški tostrani svet!« (Papež, 1984, str. 43). Zgodba je pomenljiva v smislu, da se za avtorja zdi prava pot gojiti umišljeno domovino, živeti v novem svetu in se ne vračati – saj tam ne čaka nihče, ruševine rojstne vasi pa je preraslo rastlinje. Kot je pokazala Dagmar Gramshammer-Hohl (2017), je narativ vračanja domov načeloma vedno narativ negativnih čustev in poloma, in podobno je tudi pri Papežu.

PAPEŽEVA POEZIJA – VRATA V OČETNJAVO

Pogled na domovino je zagotovo lažje analizirati preko proznih del, a največja kvaliteta Papeževega dela je v njegovi poeziji. Pred sabo imamo poezijo v preprostem jeziku, ki pa uspe izvrstno ubesediti bivanje človeka (izseljenca ali kogar koli drugega). Pritrdimo lahko Papeževi oznaki sebe in njemu podobnih pesnikov (po njegovem gre za taboriščnike, torej generacijo slovenskih izseljenskih pesnikov, ki so začeli pisati v begunskih taboriščih): »Njihova pot drži predvsem proč od romantike, proč od domotožja, potrtosti in deklarirane poduhovljenosti« (Papež, 1985b, str. 9). Gre za optimistični religiozni eksistencializem, ki, kot smo že pokazali, izrazito preveva Papežev opus. Pesniški izraz je nazoren in nedvoumen, čeprav prehaja (po pesnikovih besedah) nenehno v globljo, celo metafizično ekspresivnost.

V nadaljevanju bom umišljeno domovino analiziral še preko izbora njegove poezije iz obeh zbirk in objav v *Meddobju*. »Govorjenje« v njegovi prvi zbirki *Osnovno*

6 V redkih pesmih sicer fantazira o vrnitvi domov, a do nje nikdar ne pride.

govorjenje (1957) je res osnovno, preprosto, brez »balasta« vsega, kar je skupnost doživela. Papeža zanima položaj tukaj in zdaj, a se ne pozabi zazreti v preteklost. Tri komponente, ki so hkrati trije deli zbirke, bi bile težko ubesedene preprosteje: Stvari, Ljudje, Čas. Pogled domov se lirskemu subjektu zgodi predvsem ob posebnih priložnostih, verskih ali kulturnih dogodkih. Tako v pesmi *Vrnitev v Pepelnici* umišljena domovina predstavlja miren kraj: »[P]o veselju in žalosti /se vrača duša domov, /kjer stvari ne žaré /kjer so barve umirjene /in besede preproste.«

Kadar se v poeziji ozira nazaj, pesnik omenja le malo konkretnega; vse so bolj misli, vtisi, drobci. Pesmi »Tri fare«, »Sv. Frančišek« in »Žeželj« so naslovljene po belokranjskih romarskih cerkvah – prav spomini na romarske shode lirski subjekt v težkih trenutkih pomirjajo. Poleg teh podob izseljenca pomirja beseda, kajpak domača: »V teh dneh rešujejo navadne besede, /nekaj podob rešuje, ki se vračajo v nočeh, /nekaj določenih krajev, /kamor se more zateči srce, /ko so valovi tišine največji in osamelost najbolj nasičena« (»Priprava na zdravljenje«). Podobno je v pesmi »Odločenost za prehod«: »Misli počivajo med spomini na smeh in domačnost, / hranijo se v delu in grajenju, / v potrpežljivem čakanju.« *Hommage* mestu pesnikove mladosti, Črnomlju, je pesem s istim naslovom. Tudi v njej razloži svojo umetniško in življenjsko pozicijo. Mesto je zanj podoba življenja. Življenje se umiri, kot mesto, ko ga zmoči obilen poletni dež. Med vojno je bilo mesto utrjeno, njegove zveze z okolico pa pretrgane. Predzadnja kitica je klic k bratski spravi, zadnja pa prinese streznitev: »Zdaj sedim na stopnicah ob morju / (ko da bi sedel spodaj pri reki, / med listjem, travo in kamenjem). /V očeh raste sedanost – /ni drugih možnosti časa. /A to samo za trenutek in na tem kraju. /Drugje – v mestu – ko je bilo mesto kot jaz, /je bila sedanost v istem trenutku preteklost /in polna možnosti za bodočnost« (»Črnomelj«).

V spremni besedi k *Dvema svetovoma*, ki že v naslovu upesnjujejo dvojnost, avtor pravi, da je zbirka produkt njegove razpetosti med dva geografska svetova (slovenskega in ameriškega) in dva časa (sedanost in preteklost). Oba svetova se v vsaki pesmi prepletata: »povsod navzoča slovenska zemlja, ljudje, zgodovina, revolucija in trdo delo za vsakdanji kruh v novem svetu« (Papež, 1985a, str. 3). Kopica motivov iz *Zapisov iz zdomstva* se ponovi v poeziji (oziroma obratno): na neki način so lahko *Zapisi* ključ za ugotavljanje, od kod kakšen izmed motivov v pesmih. Primer je večkratno omenjanje cvetov in poti, po katerih je šel v domovini (na primer v pesmi »Daleč«: »Tako daleč še nisem bil nikdar /in vendar mislim na prvi svet, /na prve cvetoče travnike, /vrtove /in poti, /po katerih smo šli [...]«). Jasno je, da je Papež ljubil naravo in jo poglobljeno doživljal, motiv poti in cvetja pa si deli s Proustom. Dvojnost pampske in belokranjske narave, v družbi z vsemi drugimi dvojnostmi, je zelo pogosta. Pri tem je zelo močan motiv sonca, ki dobiva simbolične razsežnosti, v pesmi »Poletje« takole: »Bilo je poletje, /davno in visoko poletje /v slovenskem svetu; /nekdanja svetloba, /čas zdravja in rož, /travnikov pokošenih, /stezá po gozdovih, /ljubezni in hrepenenja. /Sonce, /ki v meni še ni zašlo –, /spet ga gledam /v daljnem poletju tega zdomstva.«

V uvodni pesmi »Dva svetova« pravi, da je treba v *terra australis* prinesiti dosti domovine in spominov, če želiš tam obstati. Zanj so to, kot beremo skozi različne pesmi, jezik, kultura, vera, običaji v duhovnem smislu, hkrati pa je lirski subjekt iz domačega kraja prinesel pest zemlje, dobil domačo trto in kamen, ki ga je zakopal na vrtu pred hišo v Carapachayu (del aglomeracije velikega Buenos Airesa). Tam je ustvaril tudi pesem »Moj svet«: »Tu sem si postavil dom /in uredil vrt, /ki sem ga v desetletjih poslovenil, /obdal z grmovjem, plezalkami in bršljanom; /določil sem mejo, /tako, da je vse, kar je v vrtu, moje – /[...] /in kamor se sonce upira /sem zasadil trto iz Maverlena /[...] /kamen sem vkopal /[...] /in nenadoma se mi drevje zgosti, /če se približam zvečer: /spet sem v gozdu nad Črmošnjicami [...].« Skoraj stereotipni prizor slovenskega ograjenega vrtička, kjer je vse *moje*, je realizacija umišljene domovine na domačem vrtu, ki jo lahko opazujemo v marsikaterem izseljenškem domu (domačem in društvenem). V širšem smislu lahko to povežemo s pesmijo »Biti zdoma«, kjer je dom lirskega subjekta *domači vrtiček* znotraj prostrane Argentine: »Imam svoj dom, /priboril sem si ga /in se zajedel v to širno zemljo kot črv. Zame je Amerika nekaj drugega: / je celina, ki obkroža *moj* dom.«⁷

Govoriti, se pravi pesniti, pomeni vračati se iz tujine. »Vsaka beseda je most, ki me bliža domačiji« (»Govorim«). Prav tako je vračati se domov napraviti božično okrasje iz smrekovih in borovih vej (»Vsako leto«), se po delovnem tednu v buenosaireški tovarni ob nedeljah družiti s tovariši v Argentini, kar spominja na vaška druženja ob nedeljah (»Nedelja«). Papežev paradoks je v tem, da sicer zatrjuje, da v polnosti živi v sedanjosti argentinske realnosti, obenem pa se vseeno oklepa preteklosti. Eden dokazov za to je, da hrani nekaj oblek izpred vojne (»Predvojni čas«); da mu to predstavlja simbolično dejanje, je razodel tudi v *Zapisih*. V isti pesmi pravi, da so prav vse njegove knjige še izpred vojne in da novih ne kupuje.

V majhnem delu svojega opusa Papež pogleda še v naslednjo generacijo. Zaveda se, da bo domovina otrok njegovega rodu Amerika, čeprav bodo v očeh staršev Slovenci, in upa, da bodo to identiteto ohranili tudi oni (»Naš rod«). Prav tako se zaveda, da bodo šele njegovi otroci tisti, ki se bodo v Slovenijo lahko zares (neobremenjeno) vračali. Pesem »Pismo« upesnjuje pismo materi v Slovenijo, v katerem se ji zahvaljuje, da so ga lepo sprejeli. Ta motiv se pri Papežu pojavi le v tej pesmi in na neki način sklepa njegovo misel o potovanju in vrnitvi, ki jo bodo lahko uresničili šele njegovi otroci.

7 Beseda v kurzivu je taka v originalu, kar nas zopet napelje na že omenjeno »stereotipno« slovensko.

SKLEP

Umišljena domovina je, vsaj po merilih, ki sem jih postavil po Rushdieju, med slovenskimi izseljenskimi pisci prav pri Francetu Papežu med najbolj razvitimi. Geografsko gre za Belo krajino z obronki Dolenjske, kjer je Papež preživel mladost in del vojnih let. Dom so zanj domačije teh krajev, s katoliškimi nazori navdahnjeno kmečko življenje z običaji, delom in romanji, še bolj pa tamkajšnja narava, s katero je globoko povezan in ji v Argentini ves čas išče vzporednice. V pesmi »Če bi« pravi, da če bi se imel možnost vrniti, bi se želel v prvi vrsti vrniti prav v to belokranjsko naravo. V pesmi »Odkritje« pravi, da je Slovenija zanj največji zaklad, česar pa se je najbolj zavedel v argentinskih krajih. Slovenijo primerja z umetnino, ki jo je v tujini očistil in *renoviral*. Ravno v tej metafori se skriva umišljena domovina – njena časovna komponenta je v času pred drugo svetovno vojno, delno še med njo. Gre torej za drobce domovine, ki so jih izseljenci prinesli s sabo; v duši so nosili umišljeno domovino, fizično pa so jo tudi gradili na domačih vrtovih in v skupnih domovih.

Mnoga Papeževa literarna dela črpajo navdih iz dvojnosti med življenjem v Argentini in umišljeno domovino. Vse, kar je doma nastalo po emigraciji, ga ne zanima. Ne kupuje novih knjig, slovenska književnost, nastala v matici, ki zanj kaj šteje, je nastala pred drugo svetovno vojno. Ob morebitni vrnitvi domov bi ga pričakala le še ta narava, dragih ljudi ne bi bilo več, rojstna vas v bolečinah pa bi mu prinesla le bolečine. Umišljeno domovino vedno znova reflektira in si ne dela utvar o njeni idealnosti, zanj je to bil dom – težek kraj lepega in grdega, a dom. O nasprotni strani v državljanski vojni, kot tudi o povojni Sloveniji, govori brez zamer, a se jasno opredeli, da to ni več povsem njegova domovina (domovina je to slovenstvo v Argentini in predvojna Slovenija – vrniti se v to novo bi bilo boleče in nenačelno). Slovenska povojna migracija v Argentino je zanj torej Slovenija v malem, domovi po Buenos Airesu odmevi belokranjskih vasi. V izseljenstvu je po njegovem mogoče solidno živeti, le delati je treba, se družiti, ohranjati vero in slovensko kulturo. Izseljenstvo zanj ni stanje, je pot, ki se bo sklenila z vrnitvijo – pa čeprav jo bo izvedel še drugi rod.

Po tipologiji Svetlane Boym gre pri Papežu za nekakšno dvojnost. Osebo občuti refleksivno nostalgijo. Sanja, idealizira domovino, pravzaprav skoraj izključno domače kraje in tamkajšnjo naravo. Želi se vrniti, a odhod odlaša, do stare domovine vzdržuje distanco in se skuša vživeti v novo – to vživljanje je zanj *élan vital* in navdih za pisanje. Njegovo družbeno delovanje je bolj na strani rekonstrukcijske nostalgije, saj je »Slovenija«, kot jo s sonarodnjaki uprizarjajo v obliki domov v Argentini, ukrojena po njihovem političnem in verskem prepričanju in v resnici ni nikoli obstajala; razmeroma patriarhalen svet katoliških vrednot v trdnem prepričanju, da je njihova pot prava.

Kar zadeva kvaliteto Papeževega dela, naj sklenem z besedami Helge Glušič: »France Papež je slovensko besedo obogatil s filozofijo upanja in močne volje za neboleče sprejemanje tujega sveta ter s pogledom na lepoto južnoameriške pokrajine« (Glušič, 2001, str. 194).

VIRI IN LITERATURA

- Avsenik Nabergoj, I. (2005). Hrepenenje po domovini v poeziji slovenskih avtoric v zdomstvu. *Dve domovini / Two Homelands*, 21, 125–135. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-X2O7O4VL>
- Boym, S. (2001). *The future of nostalgia*. Basic Books.
- Dobrovoljc, H. (1999). Na zdomski poti Franceta Papeža: (oris literarnega ustvarjanja). *Meddobje*, 33(1/2), 99–125.
- Glušič, H. (1999). France Papež. *Slovenska izseljenska književnost*, 3, 344–345.
- Glušič, H. (2001). Spremna beseda. V F. Papež, *Izbrane pesmi* (Zv. 5, str. 179–195). Mohorjeva družba.
- Gramshammer-Hohl, D. (2017). Exile, return and “the relative brevity of our life”: Aging in Slavic homecoming narratives. Nabokov – Kundera – Jergović. V D. Gramshammer-Hohl (ur.), *Aging in Slavic Literatures* (str. 185–202). Transcript Verlag. <https://doi.org/10.1515/9783839432211>
- Grdina, I. (1990). *Besede so ostale kot semena: izbor iz poezije slovenskega zdomstva*. Univerza v Ljubljani.
- Jeločnik, N. (1977). France Papež in Nikolaj Jeločnik se pogovarjata o Zapisih iz zdomstva. *Glas SKA*, 11–12, 6–8.
- Laurušaitė, L. (2015). The imagological approach to Lithuanian and Latvian contemporary émigré narratives. *Interlitteraria*, 20 (1), 168–181. <https://doi.org/10.12697/IL.2015.20.1.13>
- Mélat, H. (2002). Andreï Makine: Testament français ou Testament russe? *La Revue russe*, 21, 41–49.
- Papež, F. (1977). *Zapisi iz zdomstva*. Slovenska kulturna akcija.
- Papež, F. (1984). Vrata. *Meddobje*, 20(1/2), 40–49.
- Papež, F. (1985a). *Dva svetova*. Slovenska kulturna akcija.
- Papež, F. (1985b). Spremna beseda. V T. Debeljak in F. Papež (ur.), *Antologija slovenskega zdomskega pesništva* (str. 5–15). Slovenska kulturna akcija.
- Pogačnik, J. (1972). *Slovensko zamejsko in zdomsko slovstvo*. Zaliv.
- Proust, M. (2022). *Iskanje izgubljenega časa: 1, V Swannovem svetu*. (Elektronska izdaja). Beletrina.
- Rot, A. (1994). *Republika duhov: štiridesetletnica Slovenske kulturne akcije*. DZS.
- Rushdie, S. (1992). *Imaginary homelands: Essays and criticism 1981–1991*. Penguin Books.
- Williams, E. (2022). *The portrait of a homeland: An analysis of the image of Sweden and Swedish poverty in the Swedish American Post, year 1887*. [Master's thesis, Malmö University].
- Žigon, Z. (2001). *Iz spomina v prihodnost: slovenska politična emigracija v Argentini*. Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Žitnik Serafin, J. (2014). Vloga izseljenske/priseljenske književnosti in literarne vede pri raziskovanju migracij. *Dve domovini / Two Homelands*, 39, 31–42. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-EPYXAN94>

SUMMARY

THE IMAGE OF THE HOMELAND IN THE WORKS OF FRANCE PAPEŽ Urh Ferlež

France Papež, a Slovenian postwar émigré writer based in Argentina, explores themes of exile, dual identity, and existential reflection in his literary works, presenting a nuanced portrayal of the émigré experience. Drawing on Salman Rushdie's concept of the "imaginary homeland" and Svetlana Boym's typology of nostalgia, the article shows that Papež's image of the homeland is shaped by memories of Slovenia before World War II, emphasizing the importance of preserving language, culture, and faith while adapting to new environments. Born in Bela Krajina in 1924, Papež experienced the turbulence of WWII and eventually emigrated to Argentina, where he contributed to the Slovenska kulturna akcija (Slovenian Cultural Action) and authored significant works, including *Osnovno govorjenje* (1957), *Dva svetova* (1985), and *Zapisi iz zdomstva* (1977). His writing, especially *Zapisi iz zdomstva*, blends personal, historical, and cultural narratives, portraying Slovenia as both a physical and spiritual homeland. Papež critiques political extremism, reflects on dual identity, and captures the tension between his Slovenian roots and his Argentinian present. His poetry complements his prose, using vivid imagery and simple, profound language to bridge his memories with his present life, often through symbolic landscapes, religious motifs, and cultural elements. While his personal nostalgia remains reflective, celebrating memories without idealizing them, his communal efforts align with restorative nostalgia, striving to recreate Slovenian traditions in exile. Ultimately, Papež's works highlight the resilience of Slovenian culture abroad and affirm the enduring significance of the "imaginary homeland" for displaced individuals, offering a compassionate and introspective exploration of exile and identity.

ČLANKI / ARTICLES

Janja Žitnik Serafin

Uvodnik: Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije to jesen praznuje štiridesetletnico priključitve k ZRC SAZU

Urh Šelih

Med odgovornostjo in solidarnostjo: novi solidarnostni mehanizem EU in njegove meje pri prerazporejanju bremen

Alenka Vrbinc, Donna M. T. Cr. Farina, Marjeta Vrbinc

Oglasi v slovarjih za slovenske priseljence v ZDA na začetku 20. stoletja

Mateja Curk

Alternacija kodov v proznih delih Gorana Vojnovića

Urh Frlež

Podoba domovine v delih Franceta Papeža

Maja Ramuš

Ruski general Ivan T. Beljajev v Zelenem peklu

Mojca Vah Jevšnik, Sanja Cukut Krilič

Emerging Diversifications of Labor Migration to Slovenia: From the Western Balkans to Asia

Luděk Jirka

Undesirable Reverse Remittances: The Case of Young Ukrainian Students in Czechia

Juraj Pokos, Rebeka Mesarić Žabčič, Nenad Pokos

The Croatian Population Among the Oldest in the World: Shifts in Age Structure, 1991–2021

Nina Bilokopytova, Karim El Guessab, Volodymyr Bilokopytov

The Phenomenon of "Balkan Islam" as a Factor of Intercultural and Ethno-Social Dialogue

Taqiyeddine Benfifi, Naima Outaleb

Physician Emigration and Globalization: A Market Logic and Political Economy Perspective

KNJIŽNE OCENE / BOOK REVIEWS

Florian Tissot, *Doing Family on the Move: Highly-Skilled Migrants in Switzerland and Germany* (Juan Paulo Gabriel Amurao)

ISSN 0353-6777

9 770353 677013

ISSN 1581-1212

Založba ZRC